

บทส่งท้าย ปลายปี 50

“เป็นเพียงมดเล็ก ๆ
ที่รู้รับประทับใจในอาจารย์ป่วย”

จำเรียง ภาวิจิตร¹

¹ อดีตผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร พ.ศ. 2513 – พ.ศ. 2531

อ้างอิงจาก: หนังสือ “โครงการที่ผมรัก”. (2542). โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ดิฉันเกิดความประทับใจในอาจารย์ป๋วย ตั้งแต่เห็นลายเซ็นชื่อของท่านในธนบัตรสมัยที่ท่านเป็นผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ความรู้สึกในสมัยนั้นบอกกับตัวเองว่า ท่านผู้นี้มีลายมือสวยอ่านได้ชัดเจนทั้งชื่อและนามสกุล แต่ทว่าดิฉันยังไม่เคยได้เห็นหน้าของท่านเลย คือ ไม่รู้จักตัวจริงของท่าน อีกครั้งหนึ่งที่ได้ยินชื่อเสียงของท่านซึ่งดังมาก คือ ท่านได้รับรางวัลแมกไซไซ และบริจาคเงินรางวัลทั้งหมดที่ท่านได้รับให้แก่สาธารณประโยชน์ในสังคมไทย นี่เองยิ่งทำให้เกิดความประทับใจมากเป็นพิเศษ ทุกๆ ที่ยังไม่เคยรู้จักท่านเลย

ต่อมาเมื่อดิฉันโอนเข้ามาเป็นอาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากวิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร (มศว ในปัจจุบัน) จึงได้เริ่มรู้จักท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อท่านเป็นคณบดีคณะเศรษฐศาสตร์และริเริ่มโครงการบัณฑิตอาสาสมัครขึ้นในปี พ.ศ. 2512 ดิฉันจำได้ว่าบัณฑิตอาสาสมัครรุ่นแรกมี 18 คน จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทั้งหมด สมัยนั้นนักเขียนชื่อดัง คือ นิติยา นาฏยะสุนทร ได้เขียนบทความถึงบทบาทบัณฑิตอาสาสมัครในความเสียสละ เพื่อพัฒนาชนบทภายใต้ชื่อเรื่อง “เพชร 18 เม็ด บนยอดโดม” ลงในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ทำให้นักวิชาการและประชาชนสนใจมาก

ดิฉันได้รับแต่งตั้งจากอาจารย์ป๋วยให้เป็นผู้อำนวยการสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร คนที่ 2 ตั้งแต่ 23 มิถุนายน 2513 – 31 พฤษภาคม 2515 มีหน้าที่ดำเนินการดูแลการฝึกอบรมบัณฑิตอาสาสมัคร รุ่นที่ 2 และรุ่นที่ 3 ในระยะนั้นเองอาจารย์ป๋วยไปสอนหนังสือในฐานะเป็น Visiting Professor ที่มหาวิทยาลัย Princeton ท่านเดินทางไป มา ๑ ระหว่างอเมริกากับเมืองไทยเป็นครั้งคราว ดิฉันมีความภาคภูมิใจและประทับใจที่ได้มีส่วนร่วมในการทำงานกับท่าน ท่านมีกลวิธีที่แยบยลเปี่ยมไปด้วยเมตตาธรรมเอาใจใส่ฟังเหตุฟังผล รวมทั้งมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้ร่วมงานให้ความรัก ความ

อบอุ่นและความใกล้ชิดกับบัณฑิตอาสาสมัครเสมือนเป็นลูกหลานของท่าน นอกจากนั้นแล้ว ท่านยังมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ใคร่เห็นโครงการบัณฑิตอาสาสมัครเป็นโครงการที่ยั่งยืน เป็นหลักสูตรสาขาหนึ่งของมหาวิทยาลัย ซึ่งดิฉันก็ได้เรียนเสนอความคิดเห็นกับท่านว่า ต้องทำการสำรวจวิจัยอย่างง่าย ๆ จากความคิดเห็นของเจ้าของสถานที่ที่โครงการฯ ส่งบัณฑิตอาสาสมัครไปทำงาน ท่านก็รับฟังด้วยเหตุและผล และให้ดิฉันดำเนินการตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมสังคมสมัยนั้นด้วยความร่วมประสานงานกับอาจารย์ ดร.ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ อาสาสมัครของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในรุ่นแรก ได้ไปทำหน้าที่ครูสอนหนังสือวิชาต่างๆ ในโรงเรียนระดับมัธยมของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไปสอนยังท้องถื่นไกล ๆ และทุรกันดาร การสำรวจความต้องการของโรงเรียนต่างๆ เหล่านี้ได้ใช้วิธีแบบสอบถามและออกเยี่ยมเยียน ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ครูใหญ่ กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน และนายอำเภอ แบบสอบถามเหล่านี้ได้ประมวลออกมาถึงความต้องการของโรงเรียนชนบทและชุมชนชนบท ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่วิธีการจัดทำหลักสูตรในการใช้ฝึกอบรมบัณฑิตอาสาสมัคร สรุปอย่างสั้น ๆ มีหลักการและเหตุผลที่ประกอบไปด้วยภาควิชาการ และภาคสนาม ตลอดจนมีการเขียนสารนิพนธ์ภายในเวลาทั้งหมด 1 ปี และเมื่อผ่านมหาวิทยาลัยแล้ว ได้นำเสนอสภาการศึกษาแห่งชาติ (สมัยนั้นยังไม่มีทบวงมหาวิทยาลัย) ภายใน 1 เดือน ก็ได้รับอนุมัติจาก ก.พ. ให้เป็นหลักสูตรประกาศนียบัตรหลังปริญญาตรี มีศักดิ์สิทธิ์ที่จะได้รับเงินเดือนสูงกว่าปริญญาตรี 1 ขั้น

ทั้งหมดที่ดิฉันเล่ามานี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า อาจารย์ป่วย มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวิธีการพูดสอนให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นโดยมอบนโยบายและให้ไปศึกษาในแนวทางที่เหมาะสมถูกต้องด้วยเหตุและผล เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไทย

อาจารย์ป่วยเป็นปรมาจารย์ที่มีอุดมการณ์และจิตใจมั่นคงแน่วแน่ ใช้หลักจิตวิทยาและมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน เช่น ท่านหาหรือว่า ทำอย่างไร จึงจะให้บัณฑิตจากต่างสถาบันเข้ามาเป็นบัณฑิตอาสาสมัครให้มาก ๆ เพื่อใช้เวลาช่วงหนึ่งในชีวิตทำประโยชน์แก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชนบท เรื่องนี้เท่ากับฝึกให้ดิฉันเริ่มมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดวางแผนในการทำงานและดำเนินการอย่างรัดกุมรอบคอบ ซึ่งดิฉันก็ได้รายงานให้ท่านทราบเป็นระยะ ๆ สิ่งเล็กน้อยเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของท่านอันนอกเหนือไปจากความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรมและการตัดสินใจที่มั่นคงอันเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของท่านอยู่แล้ว

ครั้งหนึ่งในการสัมมนาประจำปีของบัณฑิตอาสาสมัคร รุ่น 2 ที่หัวหิน ก็ยังทำให้ดิฉันประทับใจมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เมื่อได้เตรียมทุกสิ่งทุกอย่างไว้พร้อมแล้วก่อนไปสัมมนา 2 วัน ท่านก็ยังได้ถามว่า จะไปอย่างไร ดิฉันก็เรียนท่านว่าจะไปกับกรรมการอีกท่านหนึ่ง หมายถึง อาจารย์เฉลิมศรี ธรรมบุตร จะไปโดยรถโดยสารท่านบอกว่าจะให้รถพร้อมกับคนขับมารับที่ธรรมศาสตร์ นี่ก็เป็นอุทาหรณ์ที่แสดงถึงน้ำใจของท่านที่ห่วงใยทุกข์สุขของผู้ที่อยู่เสมอ แม้กระทั่งการประชุมคณะกรรมการโครงการบัณฑิตอาสาสมัคร ท่านก็ออกปากชมเชยผู้ที่ทำงานทั้งต่อหน้าและลับหลัง วิธีการเช่นนี้เป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้ทำงานเป็นอย่างมาก ดิฉันถือว่าเป็นวิธียอดเยี่ยมในการยกย่องผู้น้อยที่ทำให้มีกำลังใจเพิ่มพูน พยายามทำงานโดยมิเห็นแก่เหน็ดเหนื่อย

เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2542 ดิฉันได้ฟังข่าวการจากไปของท่านจากโทรทัศน์ในช่วงภาคเที่ยง ดิฉันตกใจและเสียใจอย่างบอกไม่ถูก รีบเดินทางไปมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทันที และลงชื่อเขียนคำไว้อาลัยในสมุดที่มหาวิทยาลัยจัดไว้ที่ตึกโดม ในวันที่ 9 สิงหาคม 2542 ก็ได้ไปร่วมงานทำบุญที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้น ในวันที่ 16 สิงหาคม ก็ได้ไปยื่นเข้าแถวรับอัฐิของท่าน

มาตั้งไว้ที่ตึกโดม หลังจากนั้นก็ได้ไปเคารพอัฐิอีก บัดนี้เวลาช่างผ่านไปอย่างรวดเร็ว มหาวิทยาลัยและศิษย์เก่าบัณฑิตอาสาสมัครจัดทำบุญครบ 100 วัน แห่งอนิจกรรมของท่าน เพื่อบูชาในวันเดียวกัน คือในวันอาทิตย์ที่ 7 พฤศจิกายน 2542 แต่ต่างสถานที่กัน ดิฉันจึงขอเลือกไปกับศิษย์บัณฑิตอาสาสมัคร เนื่องจากดิฉันมีความผูกพันใกล้ชิดกับบัณฑิตอาสาสมัคร และเป็นเพียงมดเล็กๆ ที่รู้ประทับใจในอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง